

נושא העבודה

מעמד עבריין לאחר שריצה את עונשו

תאריך: ינואר 2017

העבודה מוגשת בחסות העמותה של נוער שוחר משפט עברי

הקדמה אישית

שמי חנה זאנה ואני לומדת במגמה נוער שוחר משפט עברי כבר שלוש שנים, אני בחרתי לעשות את עבודתי בנושא זה מאחר וזה נושא שבתקופת בחירת הנושאים עוד לא הגענו ללמוד אותו, ובנוסף זה נושא שמאוד עניין אותי, כל השאלות על איך אמורים להתנהג לאדם שריצה את עונשו, והאם הוא לאחר ריצוי העונש הוא יכול לעבוד במה יבחר בלי בעיה.

עוד דבר שמאוד עניין אותי בנושא זה הוא האם ההתייחסות לאדם אחרי ריצוי ענשו היא עניין חברתי או שבאמת יש חוקים ברורים לגבי איך אנחנו כחברה צריכים להתייחס לאדם שעבר עבירה וריצה את עונשו.

אני מקווה שיצא לי להבין את כל מה שאני רוצה על הנושא בעבודה זו ואני מקווה שאני אצליח להעביר את הידע בצורה הכי ברורה שאפשר.

תוכן העניינים

4	מבוא	פרק ראשון
5	מעמד עברייין לאחר רישוי עונשו-משפט ישראלי	פרק שני
11	מעמד עברייין לאחר ריצוי עונשו-משפט עברי	פרק שלישי
15	סיכום	פרק רביעי
18		ביבליוגרפיה

מבוא

הנושא שאני בחרתי בו הוא מעמד עבריין לאחר שריצה את עונשו, וזו גם השאלה המרכזית שבה העסוק בעבודתי "מה הוא מעמד של עבריין אחרי שהוא ריצה את עונשו?", האם העבריין יכול לבחור באיזה עבודה שירצה לאחר ריצוי עונשו? ואם לא מדוע? האם אנשים שרוצים יכולים לבדוק מה עברו הפלילי של אדם או לא? האם יש תקופה שבה האדם יכול להגיד שהוא כבר חף מפשע ושאין לו כלל עבר פלילי? על כל השאלות האלו ועוד אני אנסה לענות.

בנוסף אני אשמח לדעת האם יש אפשרות להוכיח אדם אכן חזר בתשובה? בעבודה אני אראה את עמדות המשפט העברי ואת עמדות המשפט הישראלי בנוגע לנושא זה ולאחר מכן אני אשווה בין עמדות אלו ואראה את ההבדלים ואת הדברים השונים בין הנושאים.

מעמד עבריינין לאחר ריצוי עונשו- משפט ישראלי

במהלך שנות השבעים והשמונים חלחלה הבנה שיש צורך לא רק להעניש את העבריינים אלא גם לשקמם ולסייע להם לחזור למסלול חייהם. לאור זאת נחקק "חוק המרשם הפלילי ותקנת השבים, תשמ"א-1981"¹, ממחיש את הרצון לא להותיר "כתם" אשר יהיה צמוד אל העבריינים במשך כל חייהם. חוק זה נחקק על מנת להסדיר את ניהול הרשימות של ההרשעות, העונשים והחלטות שונות הנוגעות במשפטים פלילים, ואת הדרך למסירת המידע הרשום ברשימות אלו. בנוסף להוראות טכניות אלה החוק גם כולל את הכללים החברתיים הנחוצים על מנת לעזור לאדם לחזור אל המוטב ואל חייו הקודמים, הוראות אלה אוסרות על מסירת מידע הנוגע להרשעות קודמות של אדם, ובנוסף הן מורות על מחיקת ההרשעות הקודמות של אדם לאחר תקופה מסויימת אשר קבועה בחוק.

החוק מסדיר שני נושאים עיקריים:

המרשם הפלילי- החוק מסדיר את ניהול המרשם של הרשעות, עונשים והחלטות אחרות במשפטים פליליים. המרשם הפלילי כולל בו את עבירות שהן בתחום עוון ופשע, כלומר מאסר של משלושה חודשים ומעלה, ולא יכלול בו עבירות שהן בתחום חטא, כלומר פחות משלושה חודשים

תקנת השבים- הוא תוחם את היקף מסירת המידע ואת משך הרישום הפלילי, מתוך מחשבה חברתית לקדם את העל התשובה בשיקומו ולאפשר לו לפחות "דף חדש" ולהשתלב מחדש בחברה.

¹ חוק המרשם הפלילי ותקנת השבים, תשמ"א-1981.

החוק אומנם אינו פותר את העברייני ממשם פלילי אך הוא כן אומר שלא כל אדם יכול לגשת ולבקש לראות את המרשם הפלילי של אותו העברייני. יש בחוק פירוט מיוחד הקשור לאיזה גופים יכולים לקרוא את מרשמו הפלילי של עברייני ובאיזה אירועים. הוא מפרט אילו גופים יכולים לגשת למידע של המרשם, גופים אלו יהיו: המשטרה, שירות הביטחון הכללי, המשטרה הצבאית, מחלקת הביטחון ששדה של צבא-ההגנה לישראל לצורך ביצוע חקירות ביטחונית.² בנוסף נותן למשטרה סמכות להעביר מידע מהמרשם הפלילי לרשויות ולבעלי תפקידים שרשומים בתוספת הראשונה של החוק, בניהם- נשיא המדינה, ראש הממשלה, יושב ראש הכנסת, הממשלה, שר המשפטים, פרקליט צבאי, היועץ המשפטי לממשלה ועוד.³

כל אדם באשר הוא רשאי לבקש מהמשטרה לגשת אל מרשמו הפלילי בלבד. והוא רשאי להעביר את מרשם זה למי שהוא חפץ, כלומר נניח שמעסיק פוטנציאלי אינו מקבל את העובד ללא שייתן לו מרשם פלילי, אותו עובד רשאי ללכת למשטרה לבקש את מרשמו הפלילי ולתת את מרשם זה לאותו מעסיק כדי שיראה שאין לו עבירות פליליות קודמות. אך במקרה ואתו עובד אינו מעוניין לגשת למרשמו הפלילי ולתת אותו למעסיק, המעסיק אינו יכול לגשת בעצמו למרשם פלילי זה מאחר והוא לא מרשמו.

בשל הרצון להחזיר את האדם שעשה את העבירה לדרך הישר לכל הרשאה יש תקופת התיישנות שהחל מתקופה זו אותה עבירה שבוצעה אינה תופיע במרשמו הפלילי של אותו אדם אשר ביצע אותה. תקופה זו היא בדרך כלל תקופת המאסר של

² חוק המרשם הפלילי ותקנת השבים תשמ"א-1981, סעיף 4.
³ חוק המרשם הפלילי ותקנת השבים תשמ"א-1981, סעיף 5.

אדם + תוספת משתנה שקבועה בחוק (תלויה בתקופת המאסר של אדם).⁴ לדוגמא אם אדם בגיר עשה עבירה שעליה הוטל עליו מאסר של עד חמש שנים, אז לפי החוק תקופת ההתיישנות של אותה עבירה תהיה התקופה שהוטלה ועוד עשה שנים. זמן ההתיישנות לקטינים שונה מאשר לבגירים אך הוא פועל באותה צורה. כלומר אם קטין עשה עבירה מסויימת והוטל עליו מאסר של עד חמש שנים, אז לפי החוק להבדיל מבגיר תקופת ההתיישנות של אותה עבירה תהיה התקופה שהוטלה ועוד שבע שנים, ולא ועוד עשר שנים כמו אצל בגיר.

בנוסף לתקופת ההתיישנות ישנה גם תקופת מחיקה של הרשאה, 10 שנים לאחר שהעבירה התיישנה יראו אותה כעבירה שנמחקה, בנוסף אם הנשיא נותן חנינה לאדם יראו את הרשעתו של אותו אדם כהרשעה שנמחקה. כלומר אם הוטל על אדם מאסר של עד חמש שנים אז דין המחיקה של אותה עבירה יהיה, תקופת המאסר ועוד עשר שנים (להתיישנות) ואחרי תקופה זו יש עוד תקופה של עשר שנים ולאחר תקופה זו של עשרים וחמש שנים העבירה של אותו אדם תימחק כלא הייתה.⁵

דבר זה אומר שברגע שאדם עבר עבירה והגיעה תקופת המחיקה הרשאה זאת תמחק לגמרי ממרשמו הפלילי ואדם זה יוכל להגיד תחת שבועה בבית המשפט כי אין לו עבר פלילי ואמירה זאת תיקרא אמת מאחר ועבירתו נמחקה, להבדיל מהתיישנות עבירה שבמקרה כזה לאדם עדיין יש עבר פלילי והוא לא יכול להשבע שאין לו כי העבירה לא נמחקה. ניתן לראות את הבדל זה בפסק דין מחפוד⁶, בפסק דין זה הוגשה עתירה כנגד פסילת העותר מלכהן כחבר מועצה דתית בגלל הרשעות פליליות בעברו. אותו עותר הורשע בעבירות מרמה שביצע בזמן עבודתו בעיריית נתניה ונידון

⁴ חוק המרשם הפלילי ותקנת השבים תשמ"א-1981, סעיף 14.

⁵ חוק המרשם הפלילי ותקנת השבים תשמ"א-1981, סעיף 16.

⁶ בג"צ מס' 1935/93 שלמה מחפוד נ' השר לעניני דתות, ועדת נציגי שרים לפי סעיף 5 לחוק שרותי הדת היהודיים, הרב דוד שלוש-הרב הספרדי לנתניה, יהונתן כהן, מועצת עיריית נתניה, המועצה הדתית נתניה, סיעת הליכוד במועצת עיריית נתניה, סיעת המערך במועצת עיריית נתניה, סיעת גל במועצת עיריית נתניה, סיעת ש"ס במועצת עיריית נתניה, סיעת בעד במועצת עיריית נתניה, סיעת דוד במועצת עיריית נתניה, סיעת חי במועצת עיריית נתניה, סיעת רן במועצת עיריית נתניה, סיעת י"ח ("יש מפנה") במועצת עיריית נתניה בשג"צ מס' 3661/93 (1994).

לשלושה חודשי מאסר, בעבודות שירות ובשילום קנסות. אחר כך הוא היה בתפקידים שונים ובנוסף כיהן כחבר במועצה הדתית, אך יותר מ 9 שנים לאחר ריצוי עונשו כאשר עמדו למנותו מחדש כחבר במועצה הדתית בנתניה, הרב הראשי התנגד למינוי בשל עברו הפלילי. אך לפי החוק הוא ראשי להיכלל כחבר במועצה הדתית למרות עברו הפלילי. מחפוד טען שהיה אסור לוועדה להתחשב במסגרת שיקוליהם לעברו הפלילי, בשל העובדה שהעבירה כבר התיישנה, בית המשפט פסק שלמרות שזה נכון שלוועדה היה אסור לקבל מידע מהמרשם הפלילי על עברו הפלילי של מחפוד, אך במקרה זה הם לא קיבלו את המידע בצורה בלתי חוקית אלא שנודע להם על עברו של מחפוד ממחפוד עצמו ולכן הם יכולים לקחת את עבר זה בחשבון. ולכן בג"צ בחר לא להתערב בפסק דין זה ולהשאיר את המצב לפי החלטת הוועדה. מפסק דין זה אנו יכולים להבין שבשל העובדה שהרשעתו לא נמחקה והוא עשה את מה שהחוק מחייב אותו והודע בעברו הפלילי הוחלט לא לקבלו לתפקיד וכן להתייחס לעברו הפלילי, מאחר והוא הביא לידיעת השרים על עברו הפלילי.

עבירה שהתיישנה לא רלוונטית ואין להשתמש בה כשיקול. אך כפי שראינו בפסק דין מחפוד⁷ לעיתים כן משתמשים בעבירות שמתיישנות בבית המשפט, לפי החוק מותר למסור מידע על הרשאה שהתיישנה במקרה הבא-

- אם בתקופת ההתישנות הורשע אדם בעבירה נוספת אז תהיה אפשרות למסור מידע על ההרשעה הקודמת כל עוד לא הסתיימה תקופת ההתישנות של אותה הרשעה.⁸

לפני "חוק יסוד- כבוד האדם וחירותו", אין לפגוע באדם ובזכויותיו לאחר שריצה את עונשו אלא אם כן רשום בחוק וזה תואם את ערכיה של מדינת ישראל.⁹

⁷ ראה הערה 6.

⁸ חוק המרשם הפלילי ותקנת השבים תשמ"א-1981, סעיף 14.
⁹ חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, ס"ח תשנ"ב מס' 1391, סעיף 8.

במקרה ורואה זאת לנכון רשאי הנשיא לקצר או לבטל תקופת התיישנות או מחיקה

של אדם.¹⁰

למרות הרצון הטוב להחזיר את העבריין למוטב ולהפוך אותו לאדם כמו כל אדם אחר דבר זה לא תמיד אפשרי, ישנן עבירות שיש עימן קלון, קבוצת מעשים זאת אינה מוגדרת בחוק מאחר והיא ומושג קלון אינו לקוח מתחום המשפט, הוא לקוח מהתחום המוסר, ומתייחסת לעבירות שאינן חוקיות גם מבחינה מוסרית, אך דבר זה הוא בעייתי מאחר והמוסר משתנה מתקופה לתקופה או מאדם לאדם, וכך גם משופט לשופט. כלומר דברים שנראו לגיטימיים בעבר היום יכולים להראות בלתי חוקיים בעליל, או דברים שנראים היום לגיטימיים יכולים להראות בעתיד או לצורך העניין בעבר כדברים בלתי מוסריים. כמו כן דבר שנראה מוסרי לאדם אחד יכול להראות לא מוסרי לאדם שני וכך גם לשופט. לכן לשפוט על פי המוסר ולהחליט עם לעבירה מסוימת יש קלון או לא זה קצת בעייתי. בעקבות בעיה זו פותחו כמה כללים שינחו את בתי המשפט להחליט עם בעבירה מסוימת יש קלון או לא-

בתחילה נאמר כי עבירה שיש איתה קלון היא עבירה פלילית שהאיסור שלה הוא מובן מאליו. אך מבחן זה לא עבד מאחר ובתי משפט פסקו שעבירה כזאת היא גם עבירה לא פלילית פשוט עבירה שהאיסור עליה הוא מובן מאליו.

ישנו מבחן נוסף שאומר שצריך לבדוק את היסוד הנפשי של העבירה כלומר אם יש כוונה פלילית או מחשבה פלילית כלשהי.

בנוסף צריך להתייחס לחומרת העבירה ולנסיבות של העבירה, זאת אנו יכולים לראות בפסק הדין עו"ד מאיר זיו נ. הוועד המחוזי של לשכת עורכי הדין בתל אביב. המערער הורשע בבית משפט השלום בתל אביב בעבירות של תקיפה חבלנית וגרימת נזק

¹⁰ חוק המרשם הפלילי ותקנת השבים, תשמ"א-1981, סעיף 18.

בזדון , היא נמצא אשם על גרימת נזק בזדון לשכנתו בעקבות וויכוח, הוא ערער לבית משפט המחוזי אך ערעורו נדחה. בגלל הרשעתו הגיש הוועד המחוזי של לשכת עורכי הדין בתל אביב בקשה לבית הדין המחוזי של לשכת עורכי הדין להטיל עונש על המערער, לאחר שדן בית הדין המחוזי בשל מה היא עבירה שיש עימה קלון הוא קבע כי יש קלון בעבירות שבהן הורשע המערער ולכן החליט להעניש את המערער ב 3 חודשי השעיה בפועל ו 6 חודשי השעיה על תנאי. שני הצדדים לא היו מרוצים וערערו לבית הדין הארצי, והוא קיבל רק את ערעורו של הוועד המחוזי של לשכת עורכי הדין בתל אביב, הוא החמיר את העונש ונתן לו 6 חודשי מאסר בפועל ו 6 חודשי מאסר על תנאי. בעקבות זה המערער ערער לבית המשפט העליון וטען שגם אם דבק קלון במעשיו הנסיבות לא מצדיקות השעיה ובנוסף הוא טוען שהיה על בית הדין הארצי להשאיר את העונש על כמו כפי שקבע בית הדין המחוזי. אך בית המשפט החליט להשאיר את המצב כפי שקבע בית הדין הארצי ולא להתערב בהחלטה.¹¹

אדם שנושא בכהונה ציבורית ויבצע עבירה שיש עימה קלון יורחק מאותה עבודה ויקבל את עונשו. מטרה של עונש זה היא לשמור על הדמות הציבורית שיש לבעלי מקצועות מסוימים, זה לא אומר שהם לא יכולים לחזור למקצוע לעולם אך כן יתנו לא השעיה לתקופה מסוימת.

מדברים אלו אנו יכולים להבין שיש את הרצון לעזור כמה שאפשר לעבריין לאחר שהוא ריצה את עונשו לחזור למסלול חיים רגיל ללא אותו ה"כתם" של מעשיו הקודמים, אך למרות הרצון דבר זה לא תמיד מתאפשר.

¹¹ על"ע 11744/04 עו"ד מאיר זיו נ. הוועד המחוזי של לשכת עורכי הדין בתל אביב.

מעמד עבריין לאחר ריצוי עונשו- משפט עברי

עמדת המשפט בעברי בעניין עבריינים היא חד משמעית בכך שהיא מעוניינת לסייע לעבריין לחזור למסלול חיים רגילים. בגלל רצון זה מעודדים את העבריינים לחזור בתשובה כדי שיוכלו למחוק את מעשיהם הרעים ולהיות נקיים מכתמי העבר. הגדולה של התשובה היא שהיא מבטלת לגמרי את מעשי העבר של האדם והופכת אותו מעבריין לצדיק. את עיקרון זה הרמב"ם מסביר בכך שומר שאדם אשר חטא וחזר בתשובה יכול לעמוד ביותר דברים מאשר אדם שלא חטא מעולם, מכיון שהאדם שחזר בתשובה מכיר את יצריו הרעים ויכול ויודע איך כובשים אותם טוב יותר מאשר צדיק גמור.¹²

אך קיימת שאלה: האם התשובה פוטרת מעונש? התשובה לשאלה זו היא לא, מאחר ואחת ממטרותיה של הענישה היא להרתיע את האדם ואת האנשים האחרים מלעשות כמהו, אבל אם לא יענישו אותו מאחר וחזר בתשובה לא תהיה הרתעה ובעקבות זה הוא או עבריינים פוטנציאליים אחרים יכלו לראות שבמקרה והם יעברו על החוק ולאחר מכן יחזרו בתשובה הם לא יקבלו עונש, ודבר זה יכול לעודד אנשים אחרים לחטוא מאחר והם יודעים שבמקרה של עבירה הם יכולים לחזור בתשובה וכל מעשיהם "ימחקו". לכן אין לתת לתשובה של אדם לפתור אותו מעונש. עוד שאלה שקיימת היא איך ניתן לדעת שאדם אכן חזר בתשובה? ומאחר ואין לדעת אין שום סיבה שיקלו על העונש. חכמים טוענים שהתשובה נחשבת בבית הדין של למעלה, כלומר בבית הדין של ה', ולא בבית הדין של למטה.

¹² הרמב"ם הלכות תשובה ז.

הרב מאיר מיכל רבינוביץ אומר שהתשובה לא יכלה לבטל את החטא עד שאותו בן אדם לא יהיה פטור מהעונש גם לפי דין, כלומר גם אם אותו אדם חוזר בתשובה ועוד לא ריצה את עונשו מבחינת הדין הוא אינו פטור מעונש, רק לאחר שריצה את עונשו גם מבחינת הדין הוא יהיה חף מפשע.

עוד אחת מהניסיונות של המשפט העברי להחזיר את העבריין למוטב ולתת לו להתחיל חיים חדשים ונקיים מאשמה היא שיש איסור להזכיר לחוזר בתשובה את עברו, מאחר ואם אדם מזכיר לחוזר בתשובה את עברו הוא בעצם מונע ממנו את החזרה בתשובה, ומונע ממנו לפתוח דף חלק וחיים חדשים, שזה בעצם הרעיון של החזרה בתשובה (לפתוח דף חדש ולהקים חיים חדשים ללא העבר העברייני). כך אומר שמעון בר יוחאי "אפילו רשע גמור כל ימיו, ועשה תשובה באחרונה- אין מזכירים לו שוב רשעו, שנאמר: 'ורשעת הרשע לא יכשל בה ביום שובו מרשעו'". בנוסף ישנו עונש בנוגע לאדם המזכיר לחוזר בתשובה את עברו- עונש זה הוא נידוי.

החזרה בתשובה לא צריכה להיות יוזמתו הבלעדית של העבריין, ולכן החברה צריכה לעזור לו ולעודד אותו לחזור בתשובה. את דבר זה אנו יכולים לראות במסכת גיטין, פרק ה' משנה ה', אשר עוסקת בכל מיני דינים (שלאו דווקא קשורים זה לזה). אחד הדינים הוא ש"מריש הגזול שבנאו בבירה, שייטול את דמיו מפני תקנת השבים"¹³. (מריש= קורת עץ). כלומר מה קורה אם אדם גוזל ממישהו קורת עץ ומשתמש בה כדי לבנות בית? לבסוף הוא מתחרט ורוצה לעשות את המעשה הנכון ורוצה להחזיר לו את קורת העץ, אך מבין שכדי להחזיר קורת עץ אחת הוא יאלץ לפרק את כל הבית שבנה, ולבסוף מחליט שזה לא שווה לו לעשות את זה ולבזבז את כל הכסף שהשקיע

¹³ מסכת גיטין, פרק ה', משנה ה'.

בבניית הבית בשביל אותה קורת עץ. לשם כך יש תקנה מיוחדת, קוראים לה "תקנת השבים", שמאפשרת לגזלנים, במצבים מסוימים, לא להחזיר את גוף החפץ שגזלו, אלא להחזיר את שוויו, כמו במקרה עם קורת העץ, שבשביל לא לפרק את כל הבית בשביל קורת עץ אחת הוא ישלם (לאדם שממנו גזל את קורת העץ הזאת) את שוויה, כדי לא להרתיע אותם מלחזור בתשובה. כאן אנו יכולים להבין שאין לנו עניין כלל וכלל להדביק "תווית" על המצח של אנשים שפשעו. אנחנו מעוניינים כמה שיותר להביא אותם לחזור בתשובה.

למרות רצון זה לא תמיד יש את האפשרות לתת לעבריין אשר חזר בתשובה לחזור לחייו הקודמים ולעבודתו הקודמת. לדוגמא אדם שהרג בשוגג אדם אחר, מחוייב ללכת לעיר מקלט עד למות הכהן הגדול, דבר זה על מנת לא לצער את משפחתו של אותו אדם שהרג. עוד אדם שאינו יכול לחזור למשרתו הקודמת במקרה ועבר על החוק וחזר בתשובה הוא שוחט וזאת מכון ושאלו את הרמב"ם על אדם שהיה ממונה להיות השוחט של קהילה מסוימת. הוא היה שוחט להם וזה היה באחריותו שהבשר יהיה כשר. אך כולם יודעים שהוא גונב בשר מהחנויות של הקצבים. אז שואלים את הרמב"ם- האם מותר להשאיר אותו בתפקיד הציבורי שלו כשוחט? והרמב"ם עונה- אי אפשר לתת לו להמשיך בתפקיד שלו, כי אחד הדברים שהעמים יודעים על היהודים, זה שהיהודים ממנים רק אנשים כשרים ולא עבריינים, להיות השוחטים שלהם. וזה גאוה ליהודים. אז עכשיו אם נאפשר לבנאדם הזה, שכולם יודעים שהוא גנב, להישאר בתפקידו, זה יהיה חילול השם, וייתן שם רע ליהדות ולכן, אומר הרמב"ם, לא משנה אם הוא יחזור בתשובה- ה"סטיגמה" של גנב כבר נדבקה עליו.¹⁴ במקרה והוא רוצה לחזור לתפקידו הוא יהיה חייב להוכיח את חזרתו בתשובה ואת טוהר

¹⁴ שו"ת הרמב"ם, מהדורת בלאו, סימן קעג.

כוונותיו בכך שיסע לדוגמא לעיר אחרת בה לא מכירים אותו ויחזיר לאדם אבידה שאין לה סימנים, כלומר יעשה לפנים משורת הדין, או לדוגמא שיפסול בשר בגלל איסור טריפה גם כשמדובר בבשר יקר.

עוד אדם שלא יכול לחזור למשרתו לאחר ביצוע עבירה הוא נשיא הסנהדרין, הוא אינו יכול לחזור מכמה סיבות:

- הנשיא עלול להתנקם בדיינים שדנו אותו.
- עלולים לזלזל בנשיא עצמו בשל מעשיו.
- חילול השם, כלומר בגלל שעשה את המעשה ובגלל היותו בעל כוח הוא אינו יכול לחזור לעמדה כזאת אחרי שהוציא שם רע לעם היהודי.

לעומת אנשים בתפקידים אלו כהן גדול כן יהיה רשאי לחזור לתפקידו לאחר חטא שעשה, הרמב"ם מסביר זאת בכך שהכהן הגדול הוא יוצא מהכלל בגלל קדושתו ולכן הוא חסין מפני סילוק מעבודתו, אך מי שאנו קדוש אינו חסין מפני הסילוק.¹⁵

אדם שנתן עדות שקר אינו יכול לחזור ולהעיד בבית משפט אלא אם כן יעשה מהלכים שמצביעים על טוהר כוונותיו בדומה למקרה של השוחט, לדוגמא ילך לעיר אחרת ששם לא מכירים אותו ויחזיר אבידה, או אפילו יוצר מזה, לא יתפתה לשקר עדות שקר נוספת, כלומר אפילו אם אדם אחר יבוא אליו ויציע לו הרבה כסף על מנת שייתן עדות שקר הוא יהיה חייב לסרב דבר זה יצביע על טוהר כוונותיו.

לסיכום אנו יכולים לראות שבדומה למשפט הישראלי גם כאן יש את הרצון להחזיר את העברייין למוטב ולעשות כל מה שאנו יכולים כדי לעזור לו ולעודדו לחזור בתשובה.

¹⁵ פירוש המשנה לרמב"ם, הוריות, פרק ג, משנה ב.

סיכום

בעבודה זו ניתן לראות שהמשפט הישראלי לוקח הרבה השראה מהמשפט העברי בנושא איך להתנהג לעבריין לאחר שהוא ריצה את עונשו, ואפילו את שם החוק הוא לקח מהמשפט העברי "תקנת השבים", במשפט העברי תקנת השבים מתייחסת לחזר בתשובה ולמקרה של הגזל קורת עץ, כלומר ברגע שאדם גזל קורת עץ של משהו אחר ובונה איתה בית ולאחר מכן רוצה להחזיר את קורת העץ אך הוא לא רוצה לפרק את כל הבית שלו, אז המשפט העברי מנסה לעזור לו להיות אדם יותר טוב ולחזור בתשובה ולכן הוא נותן לו את האפשרות להחזיר את שוויה של אותה קורת עץ ולא דווקא את הקורה עצמה. במשפט הישראלי לעומת זאת תקנת השבים מתייחסת יותר לאופן שבו מתייחסים לאדם שעבר עבירה ואחר מכן ריצה את עונשו, ומה המעמד שלו, בדומה למשפט העברי גם המשפט הישראלי רוצה לעזור מאוד לאותו אדם לחזור למסלול חיים רגיל ולכן הוא חוקק חוק שעוזר לנו להבין איך אנו צריכים להתייחס לאדם לאחר שהוא ריצה את העונש "חוק המרשם הפלילי ותקנת השבים, תשמ"א-1981", חוק זה מסביר שאין להתייחס למרשמו הפלילי של אדם כל עוד הוא לא פוגע בביטחון המדינה או בביטחון של אנשים אחרים, כלומר אף אדם אינו יכול לגשת למרשמו הפלילי של אדם אחר, אלא אם כן הוא החוק מציין זאת, וזה כדי לשמור על הפרטיות של אדם שריצה את עונשו.

אחד ההבדלים בין המשפט העברי למשפט הישראלי באופן שבו מתייחסים לאדם שריצה את עונשו הוא, שבמשפט העברי אדם צריך לחזור בתשובה על מנת להיות נקי מחטאי העבר שלו וזה דבר שהוא בוחר לעשות לבד ושהוא משקיע בו את כוחו, דבר שמראה לנו שאותו אדם באמת רוצה לעזוב את חיי החטא שלו ולפתוח בחיים חדשים וטובים יותר.

לעומת זאת במשפט הישראלי יש תקופה שבה העבירה פגה מהמרשם הפלילי, כלומר תקופות ההתיישנות והמחיקה, ובנוסף לכך שינה את האפשרות שנשיא המדינה יקצר או יבטל את תקופות אלה כלומר מעשיו לא יראו במרשמו הפלילי של אדם כלל. דבר זה מראה לנו שאדם לא צריך לעשות הרבה דברים ולהוכיח את עצמו במשפט הישראלי על מנת לפתוח דף חדש.

עוד דבר ששונה בין המשפט העברי למשפט הישראלי הוא עניין החזרה לעבודה לאחר שאדם עבר עבירה, עניין הקלון. במשפט הישראלי כפי שראינו אין עבירה מסויימת שיש עימה קלון זה תלוי בנסיבות העבירה ובחומרת העבירה, עבירה שהיא לא חוקית ולא מוסרית בדרך כלל תהיה עבירה שיש עימה קלון, בנוסף הקלון הוא לא תמיד לצמיתות כמו שראינו בפסק הדין עו"ד מאיר זיו נ. הוועד המחוזי של לשכת עורכי הדין בתל אביב, ששם למרות שהוא עשה עבירה שיש עימה קלון והוא אינו הוצא לגמרי מלשכת עורכי הדין אלא רק הושעה ל6 חודשים בפועל ול6 חודשים השעיה על תנאי.

במשפט העברי לעומת זאת יש מקצועות מסוימים או עבירות מסוימות שברגע שאדם עובר אותן הוא אינו יכול לחזור לעבודתו, כמו במקרה של איש שהרג בשגגה, וגם אם כן זה רק לאחר שמוכיח את עצמו לגמרי, כמו במקרה של השוחט והעד ששיקר, שבמקרים אלה על מנת שיוכל לחזור לעבודתו הקודמת הוא חייב להוכיח את עצמו שכוונותיו טהורות לגמרי לדוגמא ללכת לעיר אחרת ולהחזיר אבידה ללא סימנים (כלומר לפנים משורת הדין).

בנוסף בשונה מהמשפט הישראלי במשפט העברי יש תפקידים שאין אפשרות לחזור לכהן בהם לאחר עבירת עבירה מסוימת כמו לדוגמא נשיא סנהדרין. גם במשפט הישראלי וגם במשפט העברי יש חובה של לא להזכיר לעבריין את עברו,

במשפט העברי ברגע שאדם חוזר בתשובה יש איסור גמור להזכיר לו את עברו מכיוון שזה מבטל את כל הכוונה של החזרה בתשובה, שהיא לפתוח לאדם דף חדש לחלוטין. בדומה לזה במשפט הישראלי אין להתייחס לעברו הפלילי של אדם בשום צורה, כלומר כמו שאמרנו אין לאדם זכות לראות את מרשמו הפלילי של אדם אחר, ובנוסף אין להתייחס לעבירה שהתיישנה.

מדברים אלו אנו יכולים לראות שלמרות שיש דברים שונים בין שתי הגישות, של המשפט הישראלי ושל המשפט העברי, בסופו של דבר שתיהן רוצות להגיע למצב שבו עוזרים כמה שיותר לעבריין לחזור למוטב לאחר שריצה את עונשו ולמנוע מאנשים להתייחס אליו אחרת.

רשימה ביבליוגרפית

משפט ישראלי:

חקיקה

חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו.

חוק המרשם הפלילי ותקנת השבים, תשמ"א-1981.

פסיקה

- בג"צ מס' 1935/93 שלמה מחפוד נ' השר לעניני דתות, ועדת נציגי שרים לפי סעיף 5 לחוק שרותי הדת היהודיים, הרב דוד שלוש-הרב הספרדי לנתניה, יהונתן כהן, מועצת עיריית נתניה, המועצה הדתית נתניה, סיעת הליכוד במועצת עיריית נתניה, סיעת המערך במועצת עיריית נתניה, סיעת גל במועצת עיריית נתניה, סיעת ש"ס במועצת עיריית נתניה, סיעת בעד במועצת עיריית נתניה, סיעת דוד במועצת עיריית נתניה, סיעת חי במועצת עיריית נתניה, סיעת רן במועצת עיריית נתניה, סיעת י"ח ("יש מפנה") במועצת עיריית נתניה בשג"צ מס' 3661/93 (1994).
- על"ע 11744/04 עו"ד מאיר זיו נ' הוועד המחוזי של לשכת עורכי הדין בתל אביב. (2005)

מאמרים

גבזון ר', עבירה שיש עמה קלון כפסול לכהונה ציבורית.

משפט עברי

פּרָים

רקובר, תקנת השבים- מעמדו של עבריין שריצה את עונשו.

מסכת גטין פרק ה', משנה ה'.

פירוש המשנה לרמב"ם, הוריות פרק ג', משנה ב'.

רמב"ם הלכות תשובה, פרק ז'.

שו"ת רמב"ם, מהדורת בלאו, סימן קע"ג.